

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput VIII. Gregorius IX. (a) Fratri R.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

CAPUT VIII.

Gregorius IX. (a) *Fratri R.*

SI quis uxore vivente, fide data, promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec antè, nec post, legitimam ejus superstitute cognovit eandem, quamvis utriusque ipsorum pro eo quod in hoc graviter deliquerint, sit poenitentia injungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit post uxoris obitum dirimendum. Ceterum tolerari non debet si prius, vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

NOTÆ.

(a) *Fratri R.* Nullibi exprimitur quisnam fuisset frater hic R. nec an in ipsa urbe Romana casus in præsentem decisus contigisset.

COMMENTARIUM.

I.
Conclusio
graditur,
& probatur.

IN his omnibus decretalibus sub hoc titulo compilatis, una eademque proponitur doctrina circa impedimentum criminis, quod impedit, & dirimit matrimonium contractum; quare ut sub unico commentario eas exponamus, sit conclusio: *Contrahens matrimonium cum muliere, quam polluit adulterio, aut secundis nuptus copulavit, adducta machinatione in necem viri, aut occiso conjuge animo contrahens matrimonium cum ipsa, nulliter contrahit.* Probant eam textus in cap. 1. cap. denique, cap. illud, cum sequenti, 31. quest. 3. cap. 1. de convers. infid. cap. ed. tenore, de testibus, cap. tanta, qui filii sunt legiti. Innocentius III. lib. 3. regest. 15. epist. 89. ibi: *Supplicavit nobis dilectus filius nobilis vir R. dominus Nigripontis, ut cum pietatis intuitu quandam nobilem, quam ipsius viro vivente cognovit, velit modo ducere in uxorem, dignaremur cum eo super hoc misericorditer dispensare. Quocirca fraternitati tue per Apostolicæ scripta mandamus, quatenus præfato nobili, nisi forsan eidem vivente viro suo fidem dederit, seu mulierem ipsam in necem viri constituerit machinatum, ut cum ipsa legitime contrahat, concedas auctoritate nostra liberam facultatem.* Et l. Claudius 13. ff. de his que ut indig. l. miles 11. §. licet, l. questum 40. ff. ad l. ful. de adult. l. commissum 27. C. eod. Novel. Justin. 134. cap. 12. Illustrant ultra congestos à Barb. in præsentem, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 78. & 79. & lib. 10. disp. 2. Basil. eod. tract. lib. 7. cap. 45. Sesse rom. 1. decif. 34. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 22. per totum. Torreblanca de jure spirit. cap. 15. sect. 11. Leo Pinel. in d. cap. tanta, num. 289. Cujac. hic, & in novel. 134. Justin. & in l. 1. C. ad l. ful. de adult. in fine, Robertus lib. 1. rer. judic. cap. 14. §. 1. pro Sempronio, P. Gregorius lib. 3. partit. tit. 21. cap. 14. Vighel. in methodo juris can. fol. 494. D. Josephus de Retes in prælect. scilicet quiborali ad d. l. Claudius, num. 24. & jam notavi lib. 3. Concil. Illiber. cap. 65.

2.
impugna-
tur tradi-
ta assertio

Sed in præsentem assertionem ita pro dubitandi ratione insurgo: Conjugis cades per se, aut adulterum perpetrata impedit matrimonium secundum, præcipue cum ipsa adultera: igitur non rectè in præsentem titulo desideratur simul adulterium cum machinatione in

mortem conjugis, aut homicidium conjunctum cum adulterio. Antecedens probatur, nam occidens conjugem, omni spe matrimonii denuò contrahendi privatur, cap. admonere 33. quest. 2. & in poenitent. Rom. apud Anton. August. ita legitur de uxoricida: *Arma deponere, & cuncta secularia negotia dimittere, carnem, & sanguinem omnibus diebus vite tue non comedas, excepto uno die Resurrectionis Domini, & uno die natalis Domini, ceteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus, & oleibus paniteas; in jejuniis, in vigiliis, & orationibus persevera omni tempore; vinum, & medonem, & mellitum, & cervisiam nunquam bibas, nisi in illis prædictis diebus; uxorem non ducas, concubinam non habeas, absque conjugio in perpetuum mancas.* Deinde ob adulterium tantum non posse inter ipsos adulteros mortuo conjuge matrimonium subsistere, expressè definitum extat à Leone Pontifice in cap. 1. 31. quest. 1. ibi: *Nullus ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio.* Et cap. 1. hoc titul. ibi: *Et illam maxime, cui fidem dederat, uxore sua vivente.* Igitur ob adulterium, etiam nullà fide datà matrimonium contractum mortuo conjuge inter adulteros nullum est, & per consequens frustra in præsentem titulo, ut matrimonium nullum declararetur celebratum cum adultera, desideratur circumstantia fidei datæ de matrimonio contrahendo cum adultera, aut machinatio.

Qua dubitandi ratione ita fulcità non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, matrimonia injustè contracta, alia esse incesta, alia illicita: incesta sunt, quæ contra fœdus naturæ contrahuntur, ita dicta, quia cingulo Junonis ea contrahentes non cingebantur, veluti contracta ab uxoris, l. 1. ff. de his qui notant infam. cap. 3. de sponsal. duor. vel intra gradus prohibitos, l. incesta 52. ff. de ritu nupt. ob consanguinitatem, cognationem legalem, seu spiritualem, de quibus impedimentis in sequentibus titulis agemus. Illicita sunt, quæ contra præcepta legum, aut sacrorum canonum contrahuntur. Contra præcepta legum, veluti matrimonium, quod contrahit tutor cum pupilla, l. tutor 36. l. si quis tutor 60. ff. de ritu nupt. l. 5. & 7. C. de interdicto matrimonio; ad quam prohibitionem spectant textus in l. pupillum 7. de adulteris, l. filius 28. §. si quis, ff. de lib. & posthum. l. tutor 15. ff. de sponsal. l. nec 17. juncta lege nonnunquam 32. §. 1. ff. de adopt. l. final. ff. de legat. 1. l. Claudius 13. de his que ut indig. l. 2. §. 2. eod. titul. l. unic. C. unde vir, & uxor, l. uxori 27. ff. de usufruct. legato, l. si concubium 17. ff. rer. amot. l. 4. & 6. C. de incestis nuptis,

3.
De nuptiis
incestis, &
illicitis.

nuptiis, juncta l. ultim. C. de interd. matrim. & aliis supra citatis in cap. 15. de sponsalibus. Item matrimonium contractum à Præfecto cum provinciali illius provinciæ, ubi potestatem exercet, l. qui in provincia 57. l. præfectus 63. ff. de ritu nupt. cum aliis traditis a Fornerio lib. 3. select. cap. 16. Lælio Mancino genial. cent. 1. cap. 4. Pintel. lib. 1. select. cap. 6. num. 55. in qua parte notandi sunt textus in l. umc. C. Si rector provincie, l. 6. C. de nuptiis, l. si concubina, ff. rer. amor. l. ult. ff. de concubinis, l. penult. C. de spons. l. 3. §. 1. l. cum hic 32. §. final. ff. de donat. inter. l. 2. §. 1. ff. de his que ut indign. l. dote 61. ff. de ritu nupt. l. 4. & 6. C. de incestis nupt. l. si & invidiæ, C. de his que vi: & similia quæ lege Julia & Papia & Senatusconsultis ad eam factis prohibentur, quæ referunt, & illustrant Gentilis in opuscul. de nuptiis, Antonius & Franciscus Horthomanus in tractatu de ritu nupt. Brissonius de jure conjub. Lipsius in notis ad Tacitum, annot. 45. M. Præceptor D. Franciscus Ramos in comment. ad l. Jul. & Papiam. Contra præcepta sacrorum Canonum matrimonia illicita sunt, quæ contrahuntur ab eis, qui voto castitatis sunt obstricti, ut probavi in tit. antecedenti; & ab eis, qui in poenitentia solennis gradibus sunt, de quibus egi in can. 4. Concil. Illiber. & cum in poenam alicujus criminis commissi matrimonium prohibetur, ut in præfenti titulo.

4. Deinde sciendum est, hoc impedimentum, quod vulgò criminis appellatur, tantum esse juris Ecclesiastici, ab Ecclesia institutum ad consulendum fidei matrimoniorum, & incolumitati conjugum. Unde licet David adulterii & homicidii reus peracta poenitentia uxorem Urix habuerit, ut refertur lib. 2. Regum cap. 12. & in cap. si qua, 31. quæst. 5. id fecit quia tunc tale matrimonium prohibitum non erat; Ecclesia tamen illud inhibuit, nisi prius vir & mulier innocentes esse ab adulterio & homicidio districta examinatione probarentur, ut ait Ivo Carnot. epist. 170. Circa præsentem autem titulum varii casus sunt distinguendi. Primus est, in quo adulterium cum fide data de matrimonio futuro dirimit matrimonium postea contractum, cap. relatum 31. quæst. 1. cap. veniens, cap. final. hoc tit. cap. ex tenore, de testibus, pluribus relatis docet Leander de matrim. quæst. 8. nec desideratur ut hæc promissio fiat cum juramento, immò nuda sufficit, sive vera, sive ficta, nec requiritur ut sit reciproca, sufficit enim ut unus promittat, & alter tacendo acceptet. Basil. lib. 7. de matrim. cap. 45. Desideratur tamen, ut adulterium sit verè commissum; & in uno, eodemque matrimonio concurrat cum dicta promissione, non si in diversis matrimoniis dentur. Basil. ubi supra; aut si ante copulam revocarunt promissionem de matrimonio. Trullench. de matrim. disp. II. dub. 6. Secundò nascitur hoc impedimentum ex matrimonio contracto cum uxore, vivente ejus conjugæ, cap. significasti, cap. ex literarum, cap. cum haberet, hoc tit. desideratur tamen, ut contrahentes sciant superflitem esse conjugem, cap. Dominus, de secund. nuptiis; & ut primum matrimonium validum fuisset, item ut secundum consummaretur, cap. final. hoc tit. Tercio hoc impedimentum nascitur ex homicidio juncto cum adulterio; ita ut si cum adulterio alter, sive vir, sive femina, sit causa mortis conjugis, nasci-

tur ex hoc crimine impedimentum dirimens matrimonium, cap. significasti, hoc tit. cap. 1. de convers. infidel. cap. tanta, qui filii sint legit. requiritur autem ut hoc impedimentum oriatur, quod homicidium revera sequatur: non autem sufficit ejus rati habitio. Leander ubi supra, quæst. 6. Deinde exigitur, ut homicidium perpetratum sit cum intentione ducendi in uxorem eam personam, cum qua adulterium commisit, licet ipsa non sit particeps homicidii, cum sciat verè adulterium perpetrasse. Trullench. d. dub. 6. Quarto hoc impedimentum provenit ex homicidio alterius conjugis, etiam sine adulterio utroque machinante commisso: nec interest, an homicidium proprio facto, an alieno ferro perpetratur, dum ambo in ipsius conjugis necem machinati fuissent cum intentione contrahendi matrimonium, nec mutarent voluntatem, cap. 1. & 6. hoc tit. dict. cap. 1. de convers. infid. Illud tamen omnibus his casibus commune est, quod hoc impedimentum tantum inducitur inter personas, quæ sunt participes criminis, ob quod impedimentum statuitur. Unde si duo machinantur in necem alterius conjugis, poterit alter validè, etsi non licitè, cum tertio matrimonium contrahere. Leander supra, quæst. 7. Trullench. dub. 10. Sed si conjux non polluit, nec machinata est in mortem mariti, sed tantum fidem dedit de contrahendo cum ipso, mortuo marito, tunc peracta poenitentia possunt matrimonium simul contrahere, cap. 6. & 8. hoc tit. Tandem si aliquis contrahit matrimonium cum alia, adhuc vivente uxore sua, distinguendum est: vel ignorante eâ, cum qua secundò contrahit, id fecit, & tunc mortuâ uxore sua primâ, dissolvitur matrimonium, nisi ipsa secunda uxor per novam voluntatem illud conciliet: vel eâ sciente contraxit; & tunc sive sit machinata ipsa aliquid in mortem prioris uxoris, dirimitur matrimonium, cap. 6. hoc tit. sive non sit machinata, cap. 4. hoc tit.

5. His præmissis ratio præsentis impedimenti criminis ex eo provenit; nam inhonestum valde est, cum ea, quæ pellex fuit constante matrimonio, postea connubium inire. Seneca lib. 1. de beneficiis, cap. 9. ibi: Si quis nullâ se amicâ fecit insignem, nec aliena uxori anulum præstat, hunc matrona humilem, & sordidâ libidinis, & ancillarolum vocant. Hinc decentissimum genus sponsaliorum est adulterium, & in consensu vidui celibatus: nemo uxorem duxit, nisi qui abduxit. Et ex ea quidem causa indistinctè olim prohibebatur, contractumque dirimebatur secundum connubium, tam attentò jure civili, l. Claudius 13. ff. de his que ut indign. l. miles 11. §. licet, l. quæstum, 40. ff. ad l. Jul. de adult. l. commissum 27. C. cod. Novel. 134. Justin. cap. 12. quàm secundum jus vetus canonicum, quod tam ex Triburienfi Concil. canone 40. & 51. quàm ex Leonis, Gregorii, & aliorum PP. decretis fuisse, olim observatum legimus in capite 5. §. nostri, hoc tit. cap. 1. de convers. infidel. cap. 1. cap. illud 31. quæst. 1. Conjux enim, quæ bono fato absoluta fuit, nubique pellici, sive adultero, proprio facto fatetur delictum, & ipsa semet damnat de præterito adulterio, Martialis lib. 6. epigram. 22.

Quod nobis Proculina concubino,
Et machum modo nunc facis maritum,

Ne

*Ne lux Julia te notare possit,
Non nubis Proculina, sed fateris.*

Et alibi:

Miechus erat, poterat tamen hoc bene Paula negare:

At vir est; nunquid Paula negare potes?

Cum autem adulterium sequitur machinatio in necem viri, ut plerumque contingit, quia ut agebat Marcus Cato, nullum tantum scelus, aut tam magnum facinus est, ad quod suscipiendum libido voluptatis, violataque pudicitiae audacia non impellat; omnino matrimonium sequutum nullum est, in detestationem tanti criminis, quod adeo nefarium, & horrendum leges judicaverunt, ut ob ejus atrocitatem illud parricidium appellaverint in l. 1. ff. ad l. Pompejam, l. 1. C. de his qui parentes. l. final. Cod. ad leg. Cornelianam de sicar. Illustrat Solorzanus de parricid. cap. 13. Quare Horatius lib. 2. carmin. od. 38. Danaï filias ita detestatur:

Impie, nam quid potuere majus?

Crudeli sponfos potuere perdere ferro.

Unde in quadam Indiarum regione, cum aliquando contigisset, virum uxoris dolo interiisse, ut deinceps omnis cessaret criminis suspicio, constitutum fuit, uxores cum viris in funere cremari, ut refert Diodorus Siculus lib. 19. De Gallis etiam agens Cæsar lib. 2. comment. ait: Cum paterfamilias illustri loco natus decessit, ejus propinqui conveniunt, & de morte si res in suspicionem venit de uxoris, in servilem modum questionem habent; & si compertum est, igni, acque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. Facit lex 3. C. de quæst. Immo & frequenter contingit, ut nefarie illæ mulieres, quæ fraude mala, & venenis in maritos sæviunt, filios habeant tanti sceleris ultores. Fabricianum Plutarchus in paral. memorat uxoris adulteræ machinatione trucidatum: hujus infantem filium Fabia defuncti uxor servavit; ille cum adultus matrem interemisisset, à Senatu absolutus est. Quod & natura probavit, nam vipera in coitu masculum enecat, sed postea partus ex eo matris utero in lucem editur. Herodotus in Thalia, sive lib. 3. ut in vindictam necati parentis proles parricidio gignatur. Rectè ergo, ut fidei sacramenti, & securitati conjugum consulatur, in præsentem cavetur matrimonium irritari, si celebretur inter adulteros, fide data vivente conjugum de matrimonio, aut machinatione in necem viri, aut uxoricidio sequuto cum animo contrahendi matrimonium, juxta supra tradita.

6. Dissolvitur dubitandi ratio. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam verum est, conjugis homicidam privari spe conjugii; tamen si illud penitentia peccata de facto celebret, etsi non licitè, validè contrahit; quia impedimentum illud tantum est impediens, non verò dirimens: at verò in præsentem

agitur de impedimento, quod non solum impedit contrahendum matrimonium, verum & dirimit contractum, quod non nascitur ex homicidio conjugis, nisi cum aliis circumstantiis, videlicet ut patretur animo contrahendi matrimonium, aut machinatione præviâ conjunctâ cum adulterio. Quoad secundam partem dubitandi rationis, videlicet, an adulterium tantum absque fidei interpositione de futuro matrimonio, vel machinatione in necem viri, commissum impediatur matrimonium, communiter repentes in præsentem titulo, & DD. supra citati affirmant, adulterium tantum absque aliis circumstantiis non impedit contrahendum matrimonium, aut dirimere jam contractum inter ipsos adulteros: & ita textum in cap. 1. hoc tituli. in illis verbis, maxime si, &c. exponunt tantum, si machinatio sequuta sit. Sed hæc sententia expressè convincitur ex d. cap. 1. q. 1. cap. 2. ead. q. ubi legendum esse, fieri non posse connubium, jam notarunt Ant. Aug. ibi, Cujac. in præsentem. Quare eâ sententia omnia verius credo, tam jure civili, quam veteri Pontificio, ex solo adulterio impedimentum hoc provenire. De jure civili expressè constat ex l. Claudius, ff. de his qua ut indig. nam licet lege Julia de adulteriis tantum prohibitum esset damnata mulieri nubere damnato ex eodem delicto cum ipsa commisso, quamvis non esset prohibitum matrimonium inter eos, si cum postulati fuissent, condemnatio sequuta non fuit, l. questum 40. ff. ad l. Jul. de adult. ubi Cujac. lib. 19. resp. Papin. tamen Papinianus magno ingenio, quo polluit, idem respondit, etsi viro condemnato mulier absoluta esset, cum præcessisset adulterium; & ita licet lege aliqua, aut Senatusconsulto speciali eo casu matrimonium non improbaretur, attamen quia bonis moribus adversabatur, illud injustum judicavit, quia in matrimoniis non tantum quod licet, sed quod honestum est, attenditur, l. semper in conjunctionibus, ff. de reg. jur. l. adoptivus 14. §. serviles, ff. de Rit. nupt. quod etiam primi Ecclesiæ legislatores admiserunt, ita ut ex solo adulterio impedimentum hoc oriretur, cap. 1. & 2. 31. q. 1. Sed paulatim invaluit ea distinctio, quæ ad calcem dicti capituli à Gratiano obtenta est, ne solum ob adulterium hujusmodi connubium dissolvatur, sed tum demum si alterutrum concurrat ex his duobus casibus, puta si in mortem prioris conjugis alteruter fuerit machinatus, vel præmaturè cum adhuc viveret, de contrahendo post ejus mortem conjugio præstita fuerit fides, ut in cap. 1. §. licet autem, & cap. significasti 6. cum sequenti, in fine, hoc tituli. cap. tanta est vis, in fine, infra, qui filii sunt legitimi, cap. relatum, cum sequenti, eadem 31. q. 1. Ex supra traditis exponendus est; canon 72. Concilii Illiber. adductis ejus notis.

